

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ
№ 1/2012 г.
гр.София, 6 август 2012 г.

Върховният касационен съд на Република България, общо събрание на гражданска колегия, в съдебно заседание на 28 юни 2012 г. в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на Общото събрание на
Гражданска колегия,
ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС
и ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:
КРАСИМИР ВЛАХОВ

ПРЕДСЕДАТЕЛИ на
ОТДЕЛЕНИЯ: **ДОБРИЛА ВАСИЛЕВА**
ТАНЯ МИТОВА
ПЛАМЕН СТОЕВ
БОЙКА СТОИЛОВА

ЧЛЕНОВЕ:

1. ЖАНИН СИЛДАРЕВА	21. МАРИО ПЪРВАНОВ
2. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА	22. ЕМИЛ ТОМОВ
3. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ	23. АЛБЕНА БОНЕВА
4. НАДЕЖДА ЗЕКОВА	24. СВЕТЛА ДИМИТРОВА
5. НАДЯ ЗЯПКОВА	25. БОНКА ДЕЧЕВА
6. БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА	26. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА
7. СТОИЛ СОТИРОВ	27. ЖИВА ДЕКОВА

8. МАРГАРИТА СОКОЛОВА	28. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА
9. ЦЕНКА ГЕОРГИЕВА	29. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА
10. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ	30. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
11. СТОЙЧО ПЕЙЧЕВ	31. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
12. ЛЮБКА БОГДАНОВА	32. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА
13. ВЕСКА РАЙЧЕВА	33. ОЛГА КЕРЕЛСКА
14. ЗЛАТКА РУСЕВА	34. ЗОЯ АТАНАСОВА
15. ДИЯНА ЦЕНЕВА	35. ВЕСЕЛКА МАРЕВА
16. МАРИЯ ИВАНОВА	36. БОРИС ИЛИЕВ
17. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА	37. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ
18. ЛИДИЯ РИКЕВСКА	38. БОЯН ЦОНЕВ
19. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА	39. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
20. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА	

при участието на секретаря **Борислава Лазарова**

постави на разглеждане **тълкувателно дело № 1 по описа за 2012 г. на ОСГК,**

докладвано от съдията **Здравка Първанова**

С разпореждане от 16.03.2012 г. на заместника на председателя на Върховния касационен съд и председател на гражданската колегия е образувано тълкувателно дело № 1/2012 г. на Върховния касационен съд, общо събрание на гражданска колегия по предложение на състав на Върховния касационен съд, гражданска колегия, първо гражданско отделение, който на основание чл. 292 ГПК с определение от 25.07.2011 г. е спрял производството по гр. дело № 762/2010 г. и е предложил на общото събрание на гражданска колегия да постанови тълкувателно решение по следните въпроси:

Приложима ли е презумпцията на чл.69 ЗС в отношенията между съсобствениците, когато съсобствеността им произтича от юридически факт, различен от наследяването.

Съсобственикът, който се позовава на придобивна давност за чуждата идеална част трябва ли да доказва при спор за собственост, че е извършил действия, с които е обективирал спрямо съсобствениците намерението да владее техните идеални части за себе си или намерението му за своеене се предполага на основание чл.69 ЗС и е достатъчно да докаже, че е упражнявал фактическа власт върху целия имот в срока по чл.79, ал.1 ЗС.

Общото събрание на гражданска колегия на Върховния касационен съд, за да се произнесе взе предвид следното:

В определението по чл.292 ГПК е посочено, че в практиката на ВКС по поставените въпроси са формирани две становища в постановени по реда на чл.290 ГПК решения. В решение №123 от 15.06.2010 г. по гр. д. № 431/2009 г., на ВКС, II г. о., е прието, че когато съсобствеността е възникнала от юридически факт, различен от наследяването, приложение намира разпоредбата на чл. 69 ЗС и намерението за своеене на вещта не трябва да бъде манифестирано изрично, защото се предполага, че владелецът държи вещта като своя докато не се докаже, че я владее за друго. Според решение № 381 от 25.10.2010 г. по гр.д. № 37/2010 г. на ВКС, II г.о. в хипотезата на съпритежание на вещно право е налице регламентация на вътрешните отношения между съсобствениците във връзка с управлението, поддържането и ползването на общата вещ - чл.30 - 32 ЗС. Съгласно чл.31, ал.1 ЗС всеки съсобственик може да си служи с общата вещ, следователно този който ползва вещта, е придобил фактическата власт на правно основание и се явява държател на правата на останалите съсобственици. За да започне да тече в негова полза придобивна давност е необходимо да демонстрира промяната в намерението си чрез действия, които отричат правата им.

Общото събрание на гражданска колегия намира следното :

По първия въпрос относно прилагането законната презумпция на чл.69 ЗС в отношенията между съсобствениците, когато съсобствеността им произтича от юридически факт, различен от наследяването.

В разпоредбата на чл.68 ЗС се съдържат определения за владението и държането. Владението е упражняване на фактическа власт върху вещ, която владелецът държи, лично или чрез друго, като своя. Държането е упражняване на фактическа власт върху вещ, която лицето не държи като своя. Владението по чл.68 ЗС се характеризира с два основни признака: обективен – упражняване на фактическа власт върху вещта/corpus/ и субективен - намерението да се държи вещта като своя /animus domini/. При държането фактическата власт се упражнява за друг. Държателят няма намерение да свои вещта. Според презумпцията на чл.69 ЗС владелецът държи вещта като своя, докато не се докаже, че я държи за друго. Това е оборима законна презумпция. Тя е и обща гражданскоправна норма с оглед действието си спрямо лицата, защото се прилага за всички гражданскоправни субекти, без оглед на това дали притежават или не права на собственост върху една и съща вещ. Законодателят е установил оборимата презумпция в полза на владелеца поради трудността за доказване на намерението за своеене като психично състояние. Чрез нея с оглед на това, което обикновено става, е формулирано заключение за наличие на неизвестен факт, а именно субективния признак на владението /animus domini/- намерението да се държи вещта като своя, като се изхожда от друг установен факт – обективния признак на владението/corpus/ – упражняване на фактическа власт върху вещта. Съдът е длъжен да я приложи точно и еднакво спрямо всички лица и случаи, за които се отнася. Тя го задължава да приеме, че щом като е доказан фактът от хипотезата, то съществува и не се нуждае от доказване и предполагаемият факт. При нея, както и при всички оборими законни презумпции, доказателствената тежест се размества и страната, която я оспорва, трябва да я обори.

Според правната теория владението е факт, а не право. То е фактическо състояние за разлика от правото на владение като правомощие и част от съдържанието на правото на собственост. Собствеността дава на собственика право да упражнява фактическа власт върху вещта, т.е. да я владее, независимо от намерението му. Същото е положението и при съсобствениците. При съсобствеността права на собственост върху една и съща вещ се притежават от две или повече лица, а количественото съотношение между правата се изразява в дялове, респ. идеални части. Всеки от съсобствениците има правомощие да упражнява фактическа власт върху общата вещ като се съобразява с правата на останалите. Независимо от вида на правопораждащия факт /правна сделка, придобивна давност и др./, от който произтича съсобствеността, е налице съвладение като правомощие, т.е. упражняването на фактическата власт отговаря на правото на собственост върху съответната идеална част. Върху чуждите идеални части обаче съсобственикът няма право на владение като правомощие и част от съдържанието на вещното право. Затова той може да бъде техен владелец или държател в зависимост от намерението си, тъй като може да се владее не само изцяло чужда вещ, но и чужда идеална част от нея. Ако се предполага, че който има фактическа власт върху една изцяло чужда вещ, я държи като собствена, то на още по-силно основание това се предполага и за идеалните части от нея.

Фактическа власт без право на собственост върху една вещь може да се упражнява от две или повече лица и тогава е налице съвладение. То е разновидност на владението и за него се прилагат общите разпоредби. При съвладение по смисъла на чл.68 ЗС трябва да са налице и двата признака на владението. Тогава фактическата власт се упражнява едновременно от две или повече лица, които държат вещта заедно като своя, а за всеки един от тях владението има самостоятелно действие. В случаите на съвладение всяко от лицата, които го придобиват, трябва да има намерение да държи вещта като своя обща заедно с останалите. Това намерение следва да е налице при установяването на фактическата власт.

Презумпцията на чл.69 ЗС в отношенията между съсобствениците е приложима, но следва да се счита оборена, ако основанийто, на което първоначално е установена фактическата власт показва съвладение. Независимо от правото на всеки от съсобствениците да ползва общата вещь, то някой от тях може сам да упражнява фактическа власт върху цялата вещь, без да се съобразява с правата на останалите. Това може да стане било като въобще не знае, че и друг има право на собственост върху същия имот, било като отнеме владението на останалите съсобственици и не ги допуска да го ползват съобразно идеалните си части. В случаите, при които един от съсобствениците е започнал да упражнява фактическа власт върху чуждата идеална част на основание, изключващо владението на останалите, намерението му за своене се предполага. Тогава е достатъчно да докаже, че е упражнявал фактическа власт върху целия имот в сроковете по чл.79 ЗС. Когато обаче основанийто, на което е установена фактическата власт, показва съвладение и съсобственикът е започнал да владее собствената си идеална част, но да държи вещта като обща, то той е държател на идеалните части на останалите съсобственици и презумпцията се счита за оборена. Ето защо самото обективно съществуване на собственост и наличието на изрична правна уредба на вътрешните отношения в хипотезата на съпритежание на право на собственост във връзка с управлението, поддържането и ползването на общата вещь - чл.30 - 32 ЗС, не може да обоснове извод за оборване презумпцията на чл.69 ЗС. Такъв може да се направи само ако се докаже, че основанийто на което е придобито владението върху чуждите идеални части, изключва намерението те да се държат като собствени.

Правното основание за възникване на собствеността е различно от основанийто, на което започва съвладението. Под правно основание се разбира акт, с който се прехвърля или учредява право на собственост. Фактическата власт, включително и при съсобствениците, по отношение на чуждите идеални части, не винаги се придобива на правно основание. Начините за придобиване и изгубване на владение са изследвани подробно в теорията и практиката, но те са различни от тези за придобиване и изгубване на вещни права, независимо от връзката между тях. Понякога придобиването на вещни права и наличието на собственост не е свързано с придобиването на фактическата власт върху вещь. След като владението е фактическо състояние, то не би могло да има легално определяне на основанията за възникването му. В закона се урежда придобиването и изгубването на права, а не и на факти. Възможни са различни хипотези, при които един от владелците упражнява фактическа власт върху общата вещь, като разграничителният критерий е по какъв начин е започнало владението. Има случаи на частно правоприемство – когато на две лица е прехвърлено /възмездно или безвъзмездно/ правото на собственост и е предадено владението върху един имот като впоследствие въз основа на вътрешните им отношения само един от приобретателите остава там. Тогава следва да се приеме, че съвладението продължава като последният владее своята идеална част и същевременно държи идеалната част на другия приобретател. Той е съсобственик и съвладелец. Подобни са случаите при наследяването като общо правоприемство. Владението е част от имуществото на наследодателя и с приемане на наследството то продължава от наследниците по право, независимо че само един от тях остава в наследствения имот. Различна е хипотезата, при която правото на собственост се прехвърля по произведен начин без прехвърлителят да е собственик на целия имот, а само на идеална част от него и владението е предадено на приобретателя. В този случай последният е станал съсобственик с притежателя на останалите идеални части, но като владелец /добросъвестен или не в зависимост от знанието за обема на правата на праводателя/ е започнал да упражнява фактическа власт върху имота на основание, което изключва владението на другия съсобственик. Затова той е съсобственик и владелец на целия общ имот. Самостоятелно е владението и когато още при установяване фактическата власт върху имота единият от съсобствениците е отнел владението на останалите и е останал единствен владелец. Ето защо намерението му да държи имота като свой се предполага. Основанията, на които е възникнала собствеността, както и основанията, на които е придобито владението на чуждите идеални части, могат да бъдат най-различни, поради което винаги при правен спор трябва да се изследва въпросът дали

упражняването на фактическата власт е започнало за друго и следователно липсва намерение да се държи цялата вещ като собствена, или един от съсобствениците е започнал да упражнява фактическа власт върху вещта на основание, което изключва владението на останалите. Като изхожда от прилагането на законната презумпция на чл.69 ЗС ППВС №6/27.12.1974г. по гр. дело №9/1974г. приема, че когато един от съсобствениците упражнява фактическа власт върху съсобствената вещ и извърши подобрения на последната, е възможно, като не се съобразява с правата на останалите съсобственици, да владее изключително за себе си. Щом фактическата власт се упражнява изключително от такъв съсобственик, той не е държател на идеалните части на останалите съсобственици, а техен владеец. В този смисъл от съществено значение при всеки конкретен спор е дали е установено наличие на съсобственост и съвладение или има един единствен владеец на целия съсобствен имот.

С оглед изричното посочване на срока по чл.79,ал.1 ЗС следва да се приеме, че вторият поставен за разглеждане въпрос касае хипотезите на недобросъвестно владение на недвижим имот. От гледна точка на придобивната давност обаче в отношенията между съсобствениците въпросът за добросъвестност или недобросъвестност на владението на чуждите идеални части има значение само за различните срокове, след изтичането на които се придобива собствеността. Пълна собственост върху съсобствената вещ може да се придобие чрез кратката петгодишна давност или чрез дългата десетгодишна давност.

При спор за придобиване по давност на съсобствен имот от един от съсобствениците следва да се даде отговор на въпроса дали той владее изключително за себе си целия имот и от кога. По начало упражняването на фактическата власт продължава на основанието, на което е започнало, докато не бъде променено. След като основанието, на което съсобственикът е придобил фактическата власт върху вещта признава такава и на останалите съсобственици, то го прави държател на техните идеални части и е достатъчно да се счита оборена презумпцията на чл.69 ЗС. Тогава, за да придобие по давност правото на собственост върху чуждите идеални части, съсобственикът, който не е техен владеец, следва да превърне с едностранни действия държането им във владение. Тези действия трябва да са от такъв характер, че с тях по явен и недвусмислен начин да се показва отричане владението на останалите съсобственици. Това е т.нар преобръщане на владението /*interversio possessionis*/, при което съсобственикът съвладеец се превръща в съсобственик владеец. Ако се позовава на придобивна давност, той трябва да докаже при спор за собственост, че е извършил действия, с които е престанал да държи идеалните части от вещта за другите съсобственици и е започнал да ги държи за себе си с намерение да ги свои, като тези действия са доведени до знанието на останалите съсобственици. Завладяването частите на останалите и промяната по начало трябва да се манифестира пред тях и осъществи чрез действия, отблъскващи владението им и установяващи своене, освен ако това е обективно невъзможно. Във всеки отделен случай всички тези обстоятелства трябва да бъдат доказани. Последващо манифестиране промяна в намерението не е необходимо и когато упражняването на фактическата власт е започнало от един от съсобствениците с намерението да държи целия имот като свой и той е станал владеец на идеалните части на останалите.

По изложените съображения, Общото събрание на гражданска колегия на Върховния касационен съд на Република България

РЕШИ:

Презумпцията на чл.69 ЗС се прилага на общо основание в отношенията между съсобствениците, когато собствеността им произтича от юридически факт, различен от наследяването. В случаите, при които един от съсобствениците е започнал да упражнява фактическа власт върху вещта на основание, което изключва владението на останалите, намерението му за своене се предполага и е достатъчно да докаже, че е упражнявал фактическа власт върху целия имот в срока по чл.79 ЗС. Когато обаче съсобственикът е започнал да владее своята идеална част, но да държи вещта като обща, то той е държател на идеалните части на останалите съсобственици и презумпцията се счита за оборена.

Независимо от какъв юридически факт произтича съсобствеността, е възможно този от съсобствениците, който упражнява фактическа власт върху чуждите идеални части, да превърне с едностранни действия държането им във владение. Ако се позовава на придобивна давност за чуждата идеална част, той трябва да докаже при спор за собственост, че е извършил действия, с които е обективирал спрямо останалите съсобственици намерението да владее техните идеални части за себе си.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на Общото събрание на
Гражданска колегия,
ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС
и ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:
КРАСИМИР ВЛАХОВ.....

ПРЕДСЕДАТЕЛИ на
ОТДЕЛЕНИЯ: ДОБРИЛА ВАСИЛЕВА.....

ТАНЯ МИТОВА.....

ПЛАМЕН СТОЕВ.....

БОЙКА СТОИЛОВА.....

ЧЛЕНОВЕ:

1. ЖАНИН СИЛДАРЕВА.....

2. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА.....

3. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ.....

4. НАДЕЖДА ЗЕКОВА.....

5. НАДЯ ЗЯПКОВА.....

6. БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА.....

7. СТОИЛ СОТИРОВ.....

8. МАРГАРИТА СОКОЛОВА.....

21. МАРИО ПЪРВАНОВ.....

22. ЕМИЛ ТОМОВ.....

23. АЛБЕНА БОНЕВА.....

24. СВЕТЛА ДИМИТРОВА.....

25. БОНКА ДЕЧЕВА.....

26. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА.....

27. ЖИВА ДЕКОВА.....

28. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА.....

9. ЦЕНКА ГЕОРГИЕВА.....
10. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ.....
11. СТОЙЧО ПЕЙЧЕВ.....
12. ЛЮБКА БОГДАНОВА.....
13. ВЕСКА РАЙЧЕВА.....
14. ЗЛАТКА РУСЕВА.....
15. ДИЯНА ЦЕНЕВА.....
16. МАРИЯ ИВАНОВА.....
17. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА.....
18. ЛИДИЯ РИКЕВСКА.....
19. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА.....
20. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА.....
29. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА.....
30. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА.....
31. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА.....
32. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА.....
33. ОЛГА КЕРЕЛСКА.....
34. ЗОЯ АТАНАСОВА.....
35. ВЕСЕЛКА МАРЕВА.....
36. БОРИС ИЛИЕВ.....
37. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ.....
38. БОЯН ЦОНЕВ.....
39. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА.....